

زنان به روایت زنان

● رحیم نیکبخت*

■ آن روزهای نامهربان

■ فاطمه جلالوند

■ تهران، موزه عبرت، زمستان ۱۳۸۵، ۳۲۰ صفحه

ملیحی، رحیمی، خیر، میرزادباغ و نانکلی. در فصل سوم با عنوان «به یاد یکی از آنان که رفت» خاطراتی از مبارزات و دوران زندان مرحوم عصمت‌السادات نصری از زنان مبارز مسلمان از زبان همسرش مرتضی نبوی و برادرش روایت شده است.

فصل پایانی کتاب به اسناد و تصاویر مربوط به زنان مبارز مسلمان اختصاص یافته است و بر اساس خاطرات هر زن مبارز، تصویری از وی با شماره‌ی زندان به همراه اسنادی از گزارش بازجویی و موارد اتهامی وی درج گردیده است.

هرچند به نظر می‌رسد تعداد زنان مبارز مسلمانی که دستگیر و در کمیته مشترک ضدخرابکاری شکنجه و تحت بازجویی قرار گرفته‌اند بیش از این تعداد باشد، با این حال مجموعه‌ای ارزشمند از روایات دردناک تاریخ انقلاب اسلامی به حساب می‌آید. درج تصاویر و اسناد مربوط به زنان مبارز از مزیت‌های دیگر این کتاب است.

به نظر می‌رسد در چاپ دوم کتاب رعایت مواردی می‌تواند کتاب را در جایگاه واقعی خود و به عنوان یکی از منابع مهم تاریخ شفاهی مبارزات زنان قرار دهد. در عنوان کتاب اشاره‌ای به زنان مبارز مسلمان و کمیته مشترک شود، بهتر خواهد بود. فهرست اعلام هم می‌بایست اضافه شود. اگر اسناد و تصاویر هر زندانی مبارز در پایان خاطرات وی درج می‌شد، خاطرات راوی می‌توانست پیوند نزدیک‌تری با گزارش بازجویی و تصویر زندانی ایجاد نماید. ضمن این که تصویر برخی اسناد کمرنگ و به سختی قابل خواندن است. از طرف دیگر، قبل از شروع خاطرات هر یک از زنان مسلمان، اشاره‌ای مختصر به ولادت، تحصیلات و مبارزات سیاسی وی و فعالیت‌هایش پس از آزادی و در دوران جمهوری اسلامی لازم است. علی‌رغم مواردی که به آن‌ها اشاره شد، کتاب روایت تلخ مبارزات زنان مسلمانی است که کمتر به آن پرداخته شده است، از این رو کتابی مهم، ارزشمند و قابل توجه است.

پی‌نوشت:

حسن‌پور، قاسم؛ شکنجه‌گران می‌گویند، تهران، موزه عبرت ایران،

۱۳۸۶، فصل دوم.

کمیته مشترک ضدخرابکاری نامی آشنا در خاطرات مبارزان و انقلابیون قبل انقلاب است که یادآور مسائل دردآوری است. کسانی که قبل از انقلاب پایشان به این کمیته افتاده است، علی‌رغم گذشت سال‌ها هنوز هم رنج و ترس و التهاب و شکنجه را فراموش نکرده‌اند. کمیته مشترک ضدخرابکاری در آستانه برگزاری جشن‌های ۲۵۰۰ ساله برای هماهنگی در مقابله با نیروهای مخالف رژیم پهلوی شکل گرفت^۱. ساختمان و محل بازداشت و شکنجه اعتراف‌گیری از متهمان در ساختمانی مدور با معماری ویژه که ثمره کار مهندسان آلمانی بود، قرار داشت. ساختمانی که صدای فریادها و نعره‌های جان‌خراش مبارزان زیر شکنجه را در سینه خود دارد.

موزه عبرت - محل کمیته مشترک ضدخرابکاری - در اقدامی شایسته و با برنامه‌ای منسجم، کلیه کسانی را که روزگاری پایشان به آن کمیته باز شده بود و در قید حیات هستند، به بازجویی خاطرات خود در آن مدت فراخوانده است و از این رهگذر خاطرات بسیاری که مرور آنها تلخی آن ایام را می‌رساند، گردآوری شده است و بر اساس این خاطرات تلخ مجموعه‌هایی تدوین و یا در دست تدوین است از آن جمله می‌توان به خاطرات جلال رفیع و کتاب آن روزهای نامهربان اشاره کرد.

بدون تردید نقش زنان در انقلاب اسلامی اگر بیشتر از مردان نباشد، مسلماً کمتر از مردان نیست. زنان در چند جایگاه مادر، همسر، فرزند و خواهر در صحنه‌های مختلف انقلاب حضور داشته‌اند و در جریان مبارزه دستگیر، زندانی و شکنجه شده‌اند. کتاب «آن روزهای نامهربان» مجموعه‌ای از خاطرات زنان مبارز زندانی و شکنجه‌شده در کمیته مشترک ضدخرابکاری است که به کوشش خانم فاطمه جلالوند انتشار یافته است.

این کتاب با مقدمه‌ای از تدوین‌گر آغاز می‌شود. فصل اول کتاب، به بررسی نقش سیاسی زنان در تاریخ پیامبران و اسلام اختصاص دارد. در فصل دوم خاطرات ۱۴ تن زنان مبارز مسلمان از دوران کمیته مشترک بدون ترتیب خاصی در کنار هم آمده است. خاطرات زنان مسلمانی چون رودباری، واثقی، ملکی، جعفری، غفاری، حسینی، سجادی و غیوران، حدیدچی، دباغ،